

Luottamus on tärkeää turvallisuutta rakennettaessa

ASSMUTH, LAURA, HAVERINEN, VILLE-SAMU-
LI, PROKKOLA, EEVA-KAISA, PÖLLÄNEN, PIR-
JO, RANNIKKO, ANNI & SOTKASIIRA, TIINA
(2021; toim.) *Arjen turvallisuus ja muuttoliikkeet*,
247 s. SKS, Helsinki.

Miten muuttoliikkeet ja tavat vastaanottaa muuttajia vaikuttavat uuden kotimaan turvallisuuteen ja mitä vaikutuksia liikkeellä olemisella on muuttajien turvallisuuteen ja turvallisuudentunteeseen? Näihin kysymyksiin Assmuth ja kumppanit pyrkivät vastaamaan kokoamaan tieteenalojen rajapintoja halkovassa teoksessa. Kirjassa tarkastellaan muuttoliikkeiden ja turvallisuuden rakentumisen suhdetta ennen kaikkea yksilöiden ja ryhmien näkökulmista samalla kurottaen kansallista kontekstia laajemmalle. Turvallisuuden viitekehystenä teoksessa on rajat ylittävä muuttoliike.

Kirja perustuu erillisiin tutkimuksiin. Tarkastelu on pääsääntöisesti monipuolista ja maantieteellisesti erittäin kiinnostavaa. Kirja tarjoaa esimerkkejä siitä, miten turvallisuudentunne syntyy fyysisten, sosiaalisten ja henkisten elementtien yhteisvaikutuksessa, sekä siitä, miten digitaalisen kytkeytyneisyyden myötä kohtaamiset muuttavat muotoaan ja fyysisten välimatkojen merkitys muuttuu. Teoksessa annetaan esimerkkejä myös perinteisten kaupunkiseutujen ulkopuolelta ja kuvataan yleisesti matkalla olon moninaisuutta.

Kirjan johdantokappaleessa kritisoidaan perustellusti suomalaista maahanmuutto-keskustelua. Kirjoittajat kuvaavat, miten termi maahanmuuttaja viittaa usein (vain) pakolaisiin, turvapaikanhakijoihin, köyhiin, heikosti koulutettuihin tai tummaihoisiin ihmisiin (s. 8) siinä missä korkeasti koulutetut, länsimaiset tulijat nimitään ekspatriateiksi tai kosmopoliteiksi. Teema on tärkeä. Niin kutsuista maahanmuuttokeskusteluissa hämärtyy, keistä oikeastaan puhutaan, kun puhutaan maahanmuuttajista. Toisaalta kirja itsekin vaikuttaa unohtavan ”maahanmuuttajista” puhuessaan osan tulijoista kuten johdantoluvussa, jossa todetaan, että ”maahanmuuttajien sekä muiden vähemmistöjen kohdalla arki voi kuitenkin olla kaukana rutiininomaisuudesta, tutusta ja turvallisesta” (s. 9). Eikö Suomessa pitkään asuneen ulkomaalaistautaisen lääkärin, rakennusmestarin tai vaikkapa professorin arki saata olla varsin rutiininomaista ja turvallista?

Arjen turvallisuudella viitataan kirjassa hyvinvoinnin perustarpeiden tyydyttymisen lisäksi yksilöiden kokemuksiin ja tunteisiin siitä, voivatko he olla osa yhteiskuntaa ja sen rakenteita. Tämä on tärkeä teema. Perusedellytysten olemassaolo ei takaa yksilön turvallisuuden tunnetta. Maantieteilijälle osa kirjan mielenkiintoisinta antia on sen pohtiminen, miten erilaiset tilat ja tilojen elementit vaikuttavat yksilöiden turvallisuuden tunteen rakentumiseen. Erilaisissa tiloissa – kuten suurkaupungissa ja pienemmällä paikkakunnalla – elämä kiertyy väistämättä erilaisten elementtien ympärille.

Kirjan luvut on koottu kolmen teeman alle. Kirjan ensimmäisen osan *Ylirajainen arjen turvallisuus* ensimmäisessä luvussa tarkastellaan Venäjällä asuneiden turvapaikanhakijoiden kertomuksia arjen turvattomuuden kokemuksista. Toinen luku, *Puun ja kuoren välissä – Ristiriitaiset lojaliteettivaatimukset Suomen venäjänkielisten ylirajaisessa arjessa*, taas kuvaa lojaliteettivaatimuksia ja sitä, miten kansalaisuuteen ja ylirajaiseen elämään liittyvä käytäntöjen turvallistaminen näkyy Suomessa asuvien venäjänkielisten arjessa. Molemmilla luvuilla käsitellään ajankohtaisella tavalla ja ansiokkaasti mielikuvien, median ja ylirajaisien elementtien vaikutusta arjen turvallisuuden muodostumiseen.

Kirjan toisen osan, *Arjen turvallisuus suomalaisessa hyvinvointivaltiossa*, ensimmäinen luku *Maahanmuuttajien arjen turva ja turvattomuus Pohjois-Karjalan maaseutualueilla* kuvaa sitä, miten maaseutuasuminen vaikuttaa maahanmuuttajien kokemuksiin arjen turvallisuudesta. Luvussa *Lainsäädännön hukattu kotouttamispotentiaali – Perheenyhdistäminen, lainvalmistelu ja arjen turvallisuus* taas keskitytään erityisesti lainvalmistelun laatuun ja siihen, mitä kotoutumiseen ja turvallisuuteen liittyviä vaikutuksia perheenyhdistämislainsäädännön tiukentamisella on tunnustettu olevan. Näitä kappaleita yhdistää sen pohtiminen, miten osallisuus ja tunne elämän hallittavuudesta vaikuttavat yksilön turvallisuuden tunteeseen. Tämä osa tuo myös hienosti esille skaalan merkityksen uhiin varautumisesta keskusteltaessa.

Kirjan kolmannen ja viimeisen osan, *Kohtaamisissa rakentuva arjen turvallisuus*, luvussa kuvataan kiteytyy kirjan tärkein anti, jota aiemmat luvut pohjustavat. Ensimmäinen luku *Väärännäköiset pakolaiset vaarallisina vieraina* kuvaa ensiarvoisen tärkeää teemaa: median esityksiä maahanmuutosta, median luomia mielikuvia ja sitä, miten mielikuvat vaikuttavat asenteisiimme ja käsityksiimme maahanmuutosta, turvallisuudesta ja maahanmuuttoa koskevasta päätöksenteosta. Aiempi tutkimus Euroopan tasolla on osoittanut, miten mielikuvien – etenkin uhkien – luominen on osa politiikan tekemistä. Luku *Tietämättömyyttä vastaan – Rasismien kieltäminen rasisminvastaisen kansalaisaktiivisuuden ongelmana* käsittelee kontekstia, jossa rasisminvastaista kansalaisaktiivisia tehdään. Kirjoittajat kysyvät, miksi rasismi jää niin usein tunnustamatta ympäristössämme. Viimeinen luku *Turvapaikanhakijoiden vastaanototyö ja ylirajainen resilienssi* Tornion rajakaupungissa käsittelee Tornion vuoden 2015 turvapaikanhakijoiden vastaanototyötä resilienssin näkökulmasta. Etenkin kahdessa viimeisessä kappaleessa korostuu tärkeä luottamuksen käsite.

Vaikka kirjan nimi antaa odottaa varsin laajaa näkökulmaa, se keskittyy maahanmuuttajien ja maahanmuuton parissa työskentelevien kokemuksiin. Tämä on varsin perinteinen rajanveto. Koska kirjan nimi on *Arjen*

turvallisuus ja muuttoliikkeet, siinä voitaisiin kuvata ilmiötä myös niiden henkilöiden näkökulmasta, joilla ei ole suoraa kokemusta maahanmuuttajista tai maahanmuutosta vaan jotka elävät median välittämän tiedon varassa. Kuten kirjassa todetaan, ”erityisesti korkean työttömyyden alueilla muualta tuleva työvoima on koettu uhaksi paikallisten asukkaiden taloudelliselle turvallisuudelle” (s. 96). Koetut uhat ovat usein maahanmuuttoon kielteisesti suhtautuvien mielessä riippumatta siitä, ovatko ne todellisia. Nämä ovat laajemminkin tutkimuksessa tunnistettuja ajatuskulkuja, joita on ponnekaasti hyödynnetty erityisesti laitaoikeiston poliittisessa vaikuttamistyössä.

Kirjan kappaleet kuvaavat mielenkiintoisesti turvallisuuden skaalaa ja valtion ja sen alueella elävien ihmisten turvallisuuteen vaikuttavia tekijöitä. Kirjassa tuodaan esille keskinäisriippuvuudesta kumpuava turvallisuus mutta myös turvattomuus. Kirjan viimeisessä kappaleessa kuvataan, miten ”yhteiskunnallista resilienssiä ei voida ymmärtää vain taloudellisia resursseja ja kyvykkyyttä tarkastelemalla vaan huomiota tulee kiinnittää myös paikallisen tason toimijuuteen, toimintakulttuuriin ja yhteisösuhteiden rakentumiseen moniskaalaisesti sekä yllärajaisesti” (s. 227). Väittäisin myös, että voidaksemme ymmärtää resilienssiprosessia kunnolla, täytyy huomioida Suomessa asuvien turvallisuudentunteet: niin esimerkiksi irakilaisista maahanmuuttajien huoli maanmiehistä, kuin vähävaraisten niin kutsuttujen kantasuomalaisien huoli työpaikoista. Näen kirjan selkeimpänä heikkoutena sen, ettei se käsittele näitä arjen turvallisuuteen ja muuttoliikkeisiin liittyviä kokemuksia, vaikka niiden pohtiminen antaisi mahdollisuuksia purkaa maahanmuuton polarisaatiota.

Kirjan jälkisanoina todetaan, että ”eriarvoistuminen ja sen synnyttämät turvallisuusuhat eivät kosketa pelkästään maahanmuuttajataustaisia yksilöitä ja ryhmiä, mutta heidän kohdallaan tämä kehitys on selkeästi havaittavissa” (s. 230). Tutkimuksessa tällaisia kehityskulkuja voidaan ehkä erotella, mutta mielestäni liikutaan varsin kaltevalle pinnalle, kun arvioidaan, keiden turvattomuuden tunteet ovat havaittavissa, oikeutettuja, perusteltuja tai aitoja. Jälkisanoina kerrotaan, että arjen turvallisuuden haasteet korostuvat erityisesti nopeasti muuttuvissa, turvallisuuden tunnetta horjuttavissa olosuhteissa. Ker-

rotaan, että ”arjen turvallisuus on joillekin hauraampaa kuin toisille” (s. 235). Lienee totta, että joidenkin turvallisuuden tunne on hauraampaa, mutta tullaanko tässä tahtomatta rinnastaneeksi maahanmuuttajan ja maahanmuuttoon kriittisesti suhtautuvan aidot turvattomuuden tunteet? Tutkijoina voimme arvioida, onko jollakulla aihetta turvattomuuden tunteeseen. Uskoisin silti jokaisen turvattomuuden tunteen olevan tunteena aito, vaikkei se tutkijalle näyttäydäkään perusteltuna.

Teos kuvaa ansiokkaasti suomalaisen yhteiskunnan maahanmuuttoon liittyviä jännitteitä ja pelkoja ja niiden syntymistä, vaikka keskittyikin lähestymään aihetta ainoastaan joidenkin maahanmuuttajien ja maahanmuuton parissa työskentelevien kautta. Kokonaisuudessaan kirja tarjoaa kosolti laadukasta tutkimusmenetelmien kuvausta sekä tutkimuseettistä pohdintaa. Tämä onkin tärkeää. Sivulla 187 kirjoitetaan että, tutkijan eettisenä vastuuna on tarkastella elettyyn elämään heijastuvia sorron ja eriarvoisuuden prosesseja ja asettua sortettujen puolelle. Sama kirjoittaja pohtii kuitenkin myös sitä, että rasisminvastaisen toiminnan tutkimusta ei aina nähdä uskottavana, koska sen ajatellaan olevan puolueellista. On ymmärrettävää, että puolueellisuus johtaa uskottavuusvajeeseen varsinkin silloin, jos alun perinkin sanotaan, että tutkijan on oltava jonkun puolella tehdäkseen eettistä tutkimusta. Väitän, että myös puolueettomuuteen pyrkivä tutkimus voi olla eettistä.

Kirjassa olisi voitu käsitellä laajemmin arjen turvallisuuden ja muuttoliikkeisiin liittyviä kokemuksia. Nyt kirjasta voi saada kuvan, että kirjoittajat olisivat asettuneet maahanmuuttajien, maahanmuuton parissa työskentelevien ja maahanmuuttoon positiivisesti suhtautuvien puolelle. Yksilönä tutkijakin saattaa toki olla jonkun puolella, mutta tutkijana silti pyrkiä lähestymään ilmiötä puolueettomasti. Tutkijoiden tulee olla varovaisia asettuessaan jonkun puolelle, koska puolueellisuus saattaa aiheuttaa tieteelle luottamusvajetta. Näinä totuudenjälkeisinä aikoina tieteellä ei ole tuumaakaan varaa menettää uskottavuuttaan. Kyse on valtaosalle ihmisistä *mielikuvista*.

KATRI GADD
Ihmisoikeusinstituutti,
Åbo Akademi

Samassa veneessä energiamyrskyssä?

SARASTE, ANNA & RAIVIO, PETRI (2022) *Pitkät jäähyväiset. Reportaasi fossiili-Euroopan syrjäseuduilta*, 244 s. Vastapaino, Tampere.

Toimittajien Anna Sarasteen ja Petri Raivion reportaasi pureutuu fossiilisten polttoaineiden tuotannosta luopumisen ongelmiin Euroopan syrjäseuduilla. Kirja kartoittaa fossiili-Euroopan syrjäseutuja matkoilla Keski-Suomen Karstulaan, itäisen Saksan Lausitziin sekä Itä-Puolan Ala-Karpatian voivodikuntaan. Karstula johdat-

taa suomalaisen turveongelmaan, kun taas Saksan ja Puolan tapaukset kytkeytyvät hiilen louhinnasta ja käyttöön luopumiseen.

Kirja on erittäin informatiivinen, kummankin toimittajan osalta hyvin kirjoitettu, ja siten antoisaa luettavaa. Raivio tunnistaa ansiokkaasti suomalaisen turvetuotannon ristiriitoja perehtymällä ymmärtävällä otteella Karstulan turvetuottajien tilanteeseen, mutta tuomalla tasapainoisesti esiin turpeen vesistövaikutuksia ja Karstulan suojellun Kilpisuon esimerkin. Sarasteen reportaa-